

Kdybych byl jeden

*Ve chlévě ustájená kráva. Louka se seče kosou. Otevřenými okenicemi proudí do staré chalupy teplý vzduch. Když kamarád přinese čerstvě ulovenou rybu, vyvrhnou ji rovnou na zápraží. Revanšují se mu mlékem a domácím tvarohem. Takhle nějak se na Šumavě žilo v první polovině minulého století, v době, kdy člověk ještě mohl na jednom místě strávit celý život. Předkové dvojčat **Klišíkových** přišli na Stögrovu huť po válce z Rumunska. **František** a **Ondřej** se tu narodili a dodnes tu žijí. Starousedlíci.*

Kdo je na té fotce?

František: Naše babička. Podívej se jí do očí! Uvidíš tam všechno to utrpení. Měla deset dětí, pět z nich zemřelo. Celý život dřela na poli. Vidíš ty oči?

111

To ona přišla z Rumunska do Československa?

F: Ano, díky ní jsme tady. V Rumunsku bylo ve čtyřicátém mém strašné sucho. Navíc krátce po válce. Přišli tam lidi od Beneše: Pojeďte na Slovensko, vraťte se zpátky do svojej otčiny. Susedia, ideme na Slovensko? Áno, ideme! Vrátili se po spoustě let. Jejich předkové odešli za Marie Terezie nebo ještě dřív někam k městu Oradea, Dolná zem tomu říkali. Potřebovali to tam tenkrát zalidnit, Turci se jim do toho srali a panovník chtěl utužit křesťanský živel, vytvořit bariéru před muslimy. Nově příchozí měli daňové úlevy, ale vymezili jim v podstatě jen kus džungle: Tady makejte! A oni makali. Takověhle stromy museli porazit a kořeny vyvrátit, aby připravili pole a mohli vůbec oset. Během dvou set let celou krajinu proměnili. Slováci tam přicházeli za monarchie, později bylo to území chvíli maďarské a potom rumunské.

Slíbila československá vláda něco vašim předkům, pokud se vrátí do staré vlasti?

F: Lákali je na pár kilo brambor. Nebo na cukr. Kdo pojede na Slovensko, dostane deset kilo cukru! Takovej tam byl hlad, že to stačilo.

Ale na Slovensko se stejně nevrátili.

F: Po celá ta staletí vzpomínali na svoji vlast, i Slováci v Dolné zemi drželi tradice, písničky, kroje... A teď se těšili zpátky. První exodus vyjel ve čtyřicátém sedmém. Jenomže vlak na Slovensku vůbec nezastavil, hurá až do Aše.

Až na sám konec republiky?

F: Kde to sme?, divili se Slováci. Nikdo jim nic nevysvětloval. Dovezli je do Sudet, do úplně jiné země, dosídlit slovanským živlem pohraničí po Němcích. Krajina vylidněná, spousta prázdných chalup. Ty půjdeš do skláren, ty do fabriky, ty do zemědělství. Makat uměli, ale byli zvyklí na vinnou révu, na kořalku, na rajčata, na papriky, na teplo. A tady najednou, ty vole, zima a sníh! Máme dopis, kde strýc varuje ty, co v Rumunsku ještě zůstali: Iba něchod'te sem do Čechoch, lebo tu ani paradajky nevyrostú, vino tu neni, iba sniah, sniah, sniah. Varoval je, ale už bylo pozdě. Dneska se to už neví, že rumunští Slováci, co sem přijížděli, byli často glugaři, lidi z hor, neměli žádné velké civilizační návyky.

Glugaři? Ten termín neznám.

F: To je něco jako východňáři, horalé, drsní chlapi, hned se prali. Když přišli do baráku, první, co udělali, tak vytrhali podlahu. Byli z domova zvyklí na udusanou hlínu. Tady se jim říkalo rumunští cikáni, ale přitom to byli Slováci. Celá Stögrovka byla po válce slovenská. Nebyl tu jedinej Čech! Vlastně jen jeden, Pátek se jmenoval. Naše babička byla jedna z prvních, kdo sem přišel. Tady se žilo po slovensky. Já to ještě pamatuju! Folklor, písničky, jako za starých časů v Rumunsku.

Kdy to zaniklo?

F: V sedmdesátých letech, kdy staří lidi, prvousedlíci, umírali. Ti se vůbec nenaučili česky, srali na to, srali na bolševika. Mladí chodili do škol, mluvili jen česky, měli tendenci se rychle asimilovat. Náš táta tohle neměl rád. On uměl česky, a když šel na úřad, mluvil tak, tedy s přízvukem, ale jenom na úřadech! Nedej bůh, že by promluvil česky, když potkal souseda. Čo sa hanbíš za slovenčinu?

Ani vy s bratrem už nemluvíte slovensky.

F: Dneska tu jsou všichni Češi jako poleno. Už jen podle jmen zjistíš, že to tu bylo po válce obsazeno Slováky. Táta byl jeden z těch, kdo to držel. Byl harmonikář, zpíval, hrál čardáše, stmeľoval vesnici. Byť formálně nebyl starosta, fakticky jím byl.

Babička sem přišla bez dědy?

F: Bez něj, protože už umřel. Dojela sama se čtyřma dětma, vzala s sebou všechny syny, dcera zůstala v Rumunsku, té nechali polnosti, měli velké pozemky. Jejich vesnice se jmenovala Novi Šastelek. Děda tam byl starostou. I babička byla výjimečná, uměla – tenkrát to uměl málokdo – psát a číst.

Co o dědovi víš?

F: Byl sedmkrát raněný v první světové válce. Museli mu vyoperovat i kus lebky. Měl pak privilegium, že v kostele mohl mít na hlavě čepici. Vzpomínal, jak bylo před bitvou a přišli za nima kněží. Když začal útok, schovali se velebníci do bunkru. I vojnější papaláši zalezli. Jen vojákům radili: Hurá, jděte na ně! Na ta jatka. Tohle děda nechápal. Zabíjení je zlé, říkal přece Ježíš. Z bojů se vrátil jako nemocný člověk, babička se o něj deset let starala. Měl strašné bolesti. Pořád věřil v Boha, ale nevěřil už v katolickou církev, v instituci. Ještě rouhavější byl vůči bolševismu – to proto, že byl za války v Rusku a poznal, o co tam jde. K stáru už vůbec nechodil do kostela, kněží byli prý jako feudálové, co využívali svůj vliv k vymývání mozků. Já zas katolické církvi zazlívám, že vytvořila institut pekla.

To ale není jen katolický vynález.

F: Ve všech náboženstvích je nějaké peklo, dobro a zlo. Ale v katolictví to gradovalo takovým způsobem, že je to donucovací institut, bič na člověka.

Rodiče vás tedy už do kostela nevodili.

F: Táta s náma šel na půlnoční. Sundal si klobouk, modlil se, s totální vážností. O svátcích jsme se u tohohle stolu modlili Otčenáš. Jednou jsem udělal takovou srandu, kolik mi bylo, sedm osm, nějak v tom věku. Otče náš, jenž jsi na nebesích, buď vůle tvá, modlili jsme se. A když došlo na: Ve jménu Otce, já řekl: Vemeno kravské. Táta se na mě zle podíval a lískl mně facku. Byl jsem z toho úplně hotovej. Nebyla to facka, že bych odlítnul, ale byla to facka, abych se urazil. Bouchnul jsem do stolu a utekl ven do sněhu. Lítal jsem tam, vzteklej, že nepochopili můj vtip, a řval jsem: Bože, ty čuráku zasranej, jestli seš, tak mě zabij, teď to udělej, ty hajzle! Nadával jsem Bohu – a nic. Vyběhal jsem se z toho a vrátil se. Táta se na mě

podíval: Tak čo, bylo ti to treba, Francik? Já říkám: Nebolo. Hele, Ondra vstává.

Ondřej: Ahoj. Kamarád říkal, že svět je jeden velkej otvírák na pivo. Já jsem to včera s tím otvíráním nějak přehnal. Dáš si ruma?

Dám. Vzpomínáme na dobu, kdy sem na Stögrovku přišli vaši předkové.

O: Šumava byla opuštěná, všude plno baráků. Naši ale byli nejdřív ve Frymburku, sem se odstěhovali až pak, ale brzo. Ve čtyřicátém osmém, když přišla druhá vlna dosídlování, tu už bydleli.

Jak se tady tátovi žilo?

O: Dobře. Vlastně dobře.

Stýskalo se mu?

O: Furt mluvil o Rumunsku. Furt.

F: Za dětstvím se mu stýskalo.

Dostal se někdy zpátky, zajel se tam podívat?

F: Spolu jsme tam byli. Nakoupili jsme gumovky a jeli. Bylo to ještě za bolševika. Pro Rumuny jsme byli my kluci páni ze Západu. Měli jsme džíny, už nám rostly fousy, holky na nás koukaly.

O: Já si z toho nic moc nepamatuju. Večer jsem se zdrchal chlastem a ráno přišla tetka Mara: Ondrej muoj, ako je? Už je ti lepšie? Na, tu máš víno, to ti dobre urobí. Jeli jsme s otcem do vesnice Derna na pohřeb jeho ségry. Jeli jsme celou noc, táta pořád říkal, už tam budeme, už tam budeme, a když jsme konečně vystoupili, zjistili jsme, že jsme úplně na druhé straně Rumunska! Ony jsou totiž Derné dvě – a my si vybrali tu špatnou. Tak zase přes celý Rumunsko vlakama zpátky. Funus jsme nestihli, přišli jsme na cintorín a mohli tam položit jen kytku. Puojdeme sa fotkovať, řekl někdo. Rozkřiklo se to. Lidi se rozprchli domů a za chvíli se vrátili v krojích, načančání, snad sto se jich sešlo. Ani se mi nevešli do záběru. Měl jsem pionýr, takový jednoduchý foťák, neuměl jsem s ním, na fotce jsou malinké postavičky v dálce.

Sbalili jste v Rumunsku nějaké holky?

F: Měl jsem somračku, háro, na naše poměry borec. Ale v Rumunsku jsem byl vagabund. Nikoho jsme nesbalili. Šel jsem lesem a najednou se z mlhy, byl to krásný obraz, vynořilo volské spřežení a žebříňák. A co kdyby jeden! Hned druhý a třetí. Odstoupil jsem trošku z cesty, chlapík, který spřežení vedl, na mě divně kouknul a já slovensky pozdravil: Pomahaj Panbuoh. Panbuoh uslyš, odpověděl mi. I další jsem takhle pozdravil. Projela celá karavana volů a já si pochvaloval tu romantiku. Večer nebo druhé den jsem se vrátil do dědiny. U jednoho souseda jsem potkal týpka, kterého jsem v lese zdravil jako prvního. A on zrovna vyprávěl, že v lese potkal ďábla. Nechal jsem ho na pokojí, co mu budu vysvětlovat? Normální člověk, jen zpitomělej farářema nebo kým.

Nebyl opilej? Přece tě nemohl pokládat za čerta.

O: Ale mohl. Protože jsme měli fousy. Ty tehdy v Rumunsku nikdo nesměl mít, každej chlap se holil.

Představuju si nějakého místního popa s plnovousem...

F: V tomhle kraji nejsou pravoslavní, je to katolická oblast.

O: Já toho chlapa slyšel: Idem takhle s mými volmi a ďiabol cez cestu sa mi postavil. Povedal som si: Puojdem ho biť! Už som naň išel, ale on tak pekně pozdravil, Pomahaj Pánbuoh povedal, tak som ho nechal.

Zašli jste i do kostela?

O: Franta měl svou somračku z pytloviny. Táta viděl, jak se šňoří po evropském způsobu: Francik, neber si to vrecko. Ale Franta nechtěl povolit.

F: Počkej, počkej, to musím říct já, dodneška jsem na to hrdej, jak jsem klesnul. Já hippík! To bylo při naší poslední návštěvě Rumunska, už mi bylo ke třicítce, hotovej člověk. Tehdy nešlo jen o somračku. Že prý si nemůžu vzít ani kristusky, jediné polobotky. To teda ne, řekl jsem si. Jsem jako Ježíš, on taky chodil

v kristuskách. A kravatu? Tu si v životě nevezmu. Šprajcnul jsem se, ani Bohovi! Příbuzní ze mě byli nešťastní. Mají na návštěvě Zápaďana, ale copak takhle může do kostela? Co by na to řekl farář a sousedi? Chvilku jsem trucoval, že ne a ne, a pak mi došlo: Na co si tady hraju? Ti lidi jsou ze mě nešťastní! Tak jsem kristusky odložil a učesal se. Vzali mě do kostela jako „slušného“ člověka. Tvářil jsem se pokorně, jak jsem jen dovedl.

Dopadlo to dobře?

F: Kdybys viděl tamního faráře! Evidentně ožralej. Půlka jeho kázání spočívala v tom, co všechno by na faře potřeboval: chybí mu vajíčka, chybí mu sejra... Normálně somroval. Ve finále chodil kolem lavic takovej příhrblej pomocník s pytlíkem na dlouhý rukojeti, jakoby na jabka. Vybíral příspěvky a já neměl drobáky. Málem do mě tím trhákem štouchal, abych mu něco hodil. Naštěstí mi sousedka podala nějakou minci. Kdybych nedal nic, snad by mě z kostela vyhnali. Tak se nediv, že katolictví moc nemusím.

O: Potkal jsem tuhle volarského faráře. Ohromně zajímavěj člověk. Léta dělal civilní práci, normálně makal, až pak začal studovat teologii a vysvětili ho na kněze. Mám ho rád, trochu jsem se mu uklonil. Hned mě zarazil: Co děláš? Úcta? Na to se vykašli, jsem normální člověk jako ty.

Jaké tady bylo dětství? – na Šumavě, zároveň ale trochu na Slovensku, nebo dokonce v Rumunsku.

O: Dětství? Práce, práce, furt makat. Prázdniny? Období, kdy se muselo makat nejvíc, byly sena. Jak my toužili odjet někam na dětskej tábor!

Táta vás vedl zkrátka.

F: Táhle nahoře nad polem měla sousedka bramborové pole. Dneska jsou tady tři prdele divočáků, tenkrát jich bylo maličko. Nevím, jestli je to tím oteplováním, ale v tomhle příběhu to nehraje roli. Sousedka jednou na otce přišla: Vaši chlupci mi

vykradli krumple z pole, urobili si tam ohýnek. Táta hned na nás, dostali jsme na prdel.

O: On nás trestal výjimečně. Ale když trestal, tak trestal.

F: Teď nás lískal, ale my brečeli jinak než normálně. Když máš vinu, je trest jako zpověď. Je to tak v pořádku. Ale teď to bylo jiné. Otec zahodil důtky a šel se na to pole podívat. A zjistil, že tam byl divočák. Hned na sousedku: Vy si myslíte, že ja budem biť svoje děti iba preto, že nevíete, že vám tam zabehol divočák? Seřval ji, že byla takováhle maličká. Přišel i za náma: Chlapci moji, prepáčte, že som vás bil.

O: My jsme byli magoři děti. Furt jsme utíkali na rybníky a neuměli plavat... Zase jsme něco vyvedli, mohlo nám bejt deset, táta se rozmáchl, že mě bude bít, a najednou položil ten patyk: Ondrik, já už sa na teba vyserem.

F: Už máte dost rozumu, abyste měli svůj. Odedneška vás bít nebudu. A běžte si, kam chcete. Jak nám bylo mizerně!

Proč?

F: My čekali tu zpověď, a nic. I když jsme dělali další průsery, už nás netrestal.

O: Bylo to horší než výprasky. Jak já si přál dostat přes držku! On se na nás jenom vyčítavě podíval – a konec. Doslova jsme žebrali o vejprask, ale nic. Ve škole jsme machrovali, že nás doma netrestají. Měli jsme pást krávy, tak jsme ji pošťouchli, aby utíkala, a spolužák se držel řetězu a nechal se táhnout. V nejlepších šatech, byly pak úplně zelené. Průser jak sviňa! A stejně jsme do držky nedostali. Táta hodil odpovědnost na nás. A já věděl, že už mi nikdo nepřijde na pomoc, když se budu topit. Musel jsem začít přemejšlet sám.

Bral vás jako dospělé.

O: Byl to těžký přechod. Institut zpovědi, kdy Bohu nebo někomu jinému řekneš o své vině a uleví se ti, byl pryč.

F: Máš vinu a nevíš, co s ní.